

Research Paper (Quantified)

The effect of socio-economic inequality on students' academic success with the mediating role of cultural capital.

S. M. Raeisi

Department of Humanities, Technical and Vocational University, Tehran, Iran

Receive:

02 March 2023

Revise:

02 June 2023

Accept:

06 August 2023

Keywords:

Socioeconomic inequality,
Student academic success,
Cultural capital,
Educational environments

Abstract

The aim of this study is to investigate the effect of socio-economic inequality on students' academic success with the mediating role of cultural capital. This is a descriptive-survey and applicable research and in terms of the relationships between variables, it is a correlational type. To achieve this goal, the statistical population consisting of students at Tarbiat Modares University and a sample of 217 people were studied by a stratified random method. Data collection was carried by using questionnaires whose validity was confirmed by experts and their reliability by Cronbach's alpha coefficient. SmartPLS3 statistical software was used to analyze the data and test the hypotheses. The findings of this study show that socio-economic inequality and cultural capital of students have a positive and significant effect on their academic success, and socio-economic inequality also has an effect on students' academic success with the mediating role of cultural capital. The results of the study indicate that cultural capital can play a reinforcing role in reducing the negative effects of socio-economic inequality, and it is essential to pay attention to it in educational policy-making, promoting educational justice, and reducing social gaps. Also, strengthening students' cultural capabilities is a sustainable solution to improve academic success in conditions of inequality.

Please cite this article as (APA): Raeisi, S. M. (2023). The effect of socio-economic inequality on students' academic success with the mediating role of cultural capital. *Management and Educational Perspective*, 5(2), 195-213.

Publisher: Iranian Business Management Association	https://doi.org/10.22034/jmep.2025.344750.1121	
Corresponding Author: S. M. Raeisi		
Email: smraeisi@tvu.ac.ir	Creative Commons: CC BY 4.0	

Extended abstract

Introduction

In the present era, higher education, as an engine driving economic, social, and cultural development, plays a decisive role in the formation of human capital and improving the competitiveness of countries. Student academic success, one of the key indicators for evaluating the performance of educational systems, not only reflects the quality of educational and training processes of universities, but also predicts the capacity for innovation, entrepreneurship, and effective participation in national and international arenas (Talebi Khansari, 2021). The acceleration of technological and economic changes, along with the diversity of specialized needs, has made paying attention to the factors affecting academic success more of a focus for policymakers, academic planners, and researchers in the field of higher education (Osman et al., 2021). One of the most important of these factors is socio-economic inequality, which is rooted in differences in household income, parental education level, employment status, location, and access to cultural and educational facilities. These inequalities affect students' educational progress by creating opportunity gaps. Students from lower socioeconomic classes face more structural limitations in accessing academic resources, educational technology equipment, remedial classes, and academic communication networks; and these limitations directly reduce their learning capacity and educational competitiveness (Bozkurt et al., 2021). Pierre Bourdieu's theory of cultural reproduction provides a comprehensive framework for explaining how these inequalities are transmitted and perpetuated. According to this theory, in addition to economic capital, cultural capital; which includes a set of skills, knowledge, customs, attitudes, and access to intellectual and artistic resources, plays an important role in academic success. Cultural capital manifests itself in three forms: embodied (mental and physical habits and skills), objectified (cultural assets such as books, artworks, and educational tools), and institutionalized (scientific degrees and certificates) and increases the ability to effectively utilize educational opportunities (Blideh et al., 2014). The importance of cultural capital is that it not only acts as an independent source of influence on academic success, but also can play a mediating role in the relationship between socio-economic status and academic performance. In other words, the level and quality of students' cultural capital can determine the intensity or weakness of the effects of socio-economic inequality on academic success. Based on the available evidence, even students who are economically disadvantaged can compensate for educational gaps and benefit more from available academic opportunities by having rich cultural capital (Bodat et al., 2017; Radulović et al., 2020). Therefore, the present study aimed to investigate the impact of socio-economic inequality on students' academic success and analyze the mediating role of cultural capital in order to provide the necessary scientific evidence for the development of intervention programs and educational policies. Finally, the main question that this study seeks to answer is as follows: Can cultural capital play an effective mediating role in the relationship between socio-economic inequality and students' academic success?

Theoretical foundations

Socio-economic inequality

Socio-economic inequality, as one of the most important structural issues in contemporary societies, refers to persistent differences in income levels, job status, education, and opportunities to access social and cultural resources. This inequality is often rooted in social history, economic structure, and resource distribution policies, and is usually transmitted from one generation to another. In capitalist societies, these inequalities are entrenched in the form of social classes, and individuals belonging to lower classes face greater obstacles to growth and advancement (Bozkurt et al, 2021). Edward Weber, a classical sociologist, considered

socio-economic inequality to be the result of the interaction of the three factors of "social status", "power", and "economic class" and emphasized that education is one of the main arenas for the reproduction of these structures. According to this perspective, students who come from families with low socioeconomic status not only lack financial resources but also have a limited network of contacts that reduces their academic and career opportunities (Kosyakova, Bills, 2021).

Cultural Capital

From Bourdieu's perspective, cultural capital is a set of symbolic and immaterial resources that an individual acquires in interaction with the family and social environment and through which he improves his educational and social positions. This capital appears in the individual's behavior, attitude, skills, and ability to understand and utilize cultural and scientific products. One of the important aspects of cultural capital is its role in enabling the individual to make optimal use of educational opportunities; so that an individual with a high level of cultural capital, even in limited economic conditions, can have significant scientific performance (Spink, Hubbard, 2021). Cultural capital has three main forms: embodied, objectified, and institutionalized. The embodied form includes language skills, learning styles, cultural awareness, and intellectual tendencies that are transmitted to the individual through everyday interaction in the family and society. The objectified form is manifested in the form of cultural assets such as books, educational tools, works of art, and access to scientific media. The institutionalized form of cultural capital refers to scientific and professional certificates and diplomas that are officially awarded by educational institutions and have value in the labor market and society (Boros et al., 2021).

Academic success

Academic success is a multidimensional concept that goes beyond grades and GPA, to the quality of academic participation, research abilities, and the extent to which learning opportunities are utilized. This success refers to the extent to which an individual achieves the educational goals set by the educational system and is the result of a combination of individual, social, and environmental factors (Almeida et al., 2021). Motivational theories such as self-determination theory emphasize the role of intrinsic motivation and learner autonomy; while social learning theory emphasizes the interactions between the individual and the educational environment. The combination of these perspectives shows that academic success cannot be examined in isolation from an individual's social and cultural context (Osman et al., 2021).

The relationship between concepts and the mediating role of cultural capital

The relationship between socio-economic inequality, cultural capital, and academic success is a dynamic and multi-path relationship that can be examined in the form of mediation models. Families with high socio-economic status usually provide more resources to create and strengthen their children's cultural capital, such as enrolling in art and science classes, cultural trips, access to libraries, and the use of new learning technologies. This cultural capital then affects academic success, as students with high cultural capital have broader access to knowledge and scientific networks and adjust their educational orientation based on long-term goals (Bozkurt et al., 2021).

Research Method

This research is applicable in terms of purpose and descriptive-survey in terms of research implementation method. The statistical population of the study consists of sociology students at Tarbiat Modares University of Tehran. Considering the number of these students, a sample of 217 people was selected from them by stratified random method, among whom the research questionnaire was distributed. The research data collection tools were Bourdieu's Cultural Capital Questionnaire, Wells's Academic Achievement Questionnaire (2010), and the researcher-made socio-economic inequality questionnaire. In this study, structural equation modeling using the partial least squares and PLS software was used to test the hypotheses and verify the model. PLS is a variance-based approach that requires fewer conditions compared to similar structural equation techniques such as LISREL and EMON, and its main advantage is that it requires fewer samples compared to LISREL modeling.

Research findings

Based on the results of the first hypothesis, that socio-economic inequality affects students' academic success, with a standardized path coefficient of 0.309 and a t-statistic of 3.60, it indicates the existence of a positive and significant relationship. The significance level of 0.000 fully supports the rejection of the null hypothesis and the acceptance of the research hypothesis. In other words, as the level of socio-economic inequality increases, significant changes are observed in students' academic success. This relationship indicates that unbalanced socio-economic conditions can affect the path of university education progress; of course, the positive direction of the coefficient indicates that in the sample under study, socio-economic differences, along with other interrelated factors, had a direct relationship with the level of academic success, which could be due to the simultaneous effect of mediating variables such as cultural capital.

The second hypothesis, which states that cultural capital has an effect on students' academic success, has shown the highest intensity of the direct effect among the hypotheses, with a standardized path coefficient of 0.504 and a t-statistic of 7.03. The significance level of 0.000 confirms that cultural capital has a very strong role in improving academic performance. This finding, in line with Bourdieu's theory and previous studies, shows that the skills, knowledge, attitudes, and cultural tools that students possess directly affect the quality of learning, their ability to participate in science, their academic self-confidence, and their intrinsic motivation; and can even compensate for the limitations caused by unfavorable economic conditions to a large extent. The third hypothesis, which states that socio-economic inequality has an effect on students' academic success through the mediation of cultural capital, with a standardized path coefficient of 0.485 and a t-statistic of 5.13, indicates the existence of a strong and significant indirect effect. The significance level of 0.000 rejects the null hypothesis and indicates that cultural capital has been able to moderate and mediate the relationship between socio-economic inequality and academic success. This means that in conditions of inequality, if students' cultural capital is richer, the negative effects of socio-economic constraints on academic success are reduced and can even lead to improved educational outcomes.

Discussion and Conclusion

The findings of the present study show that socio-economic inequality has a direct and negative effect on the academic success of students majoring in sociology at Tarbiat Modares University, while cultural capital has a positive and strong effect on academic success and, in addition, as a mediator, has been able to moderate a significant part of the negative effects of inequality. The high path coefficient of cultural capital (0.504) along with a significant t-statistic confirms the pivotal position of this variable in the educational structure of students, and its mediating role with a coefficient of 0.485 shows that even in limited socio-economic

conditions, students with higher cultural capital are able to reduce educational gaps caused by inequality and improve their academic success. In explaining the results of the first hypothesis, it can be said that the path coefficient of 0.309 and the t-statistic of 3.60 reveal a positive and significant relationship between socio-economic inequality and academic success. This is in line with previous studies such as OECD (2018) and Bozkurt et al. (2021) that state that differences in income, parental education, and access to educational resources strongly affect learning opportunities, and students from lower socio-economic classes usually face serious limitations in accessing academic facilities and participating in academic activities.

In explaining the results of the second hypothesis, the intensity of the effect of cultural capital with a path coefficient of 0.504 and a significant t-statistic of 7.03 had the highest direct effect in the research model. This finding is consistent with the results of research by Akbarpour Zanglani et al. (2016) and Saei et al. (2015), which showed that family cultural capital promotes academic success by providing scientific and cultural resources, participating in educational environments, and strengthening scientific communication. Cultural capital is practically known as a factor that develops research skills, scientific self-confidence, and self-regulation ability, all of which are effective in improving students' academic performance.

In explaining the results of the third hypothesis, the path coefficient of 0.485 and a t-statistic of 5.13 confirmed the existence of a strong indirect effect, which, in accordance with the findings of Al Barazi (2021) and similar domestic research, cultural capital can moderate the intensity of the effect of socio-economic inequality on academic success. This compensatory role of cultural capital, from the perspective of Bourdieu's theory, refers to the ability to transform symbolic and cultural resources into social and academic success, and in the context of Iranian higher education, where there are clear differences between social classes in access to academic facilities, it becomes doubly important.

علمی پژوهشی (کمی)

اثر نابرابری اقتصادی اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان با نقش میانجی سرمایه فرهنگی

سید موسی رئیس

گروه آموزشی علوم انسانی، دانشگاه فنی و حرفه ای، تهران، ایران

چکیده

هدف از این مطالعه بررسی تأثیر نابرابری اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان با نقش میانجی سرمایه فرهنگی است. این پژوهش توصیفی-پیمایشی و از نوع کاربردی بوده و به لحاظ روابط بین متغیرها از نوع همبستگی است. برای رسیدن به این هدف، جامعه آماری متشکل از دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس و نمونه‌ای به حجم ۲۱۷ نفر به روش تصادفی طبقه‌ای مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. جمع‌آوری اطلاعات به وسیله پرسشنامه‌هایی که روایی آن‌ها توسط صاحب‌نظران و پایایی آن توسط ضریب آلفای کرونباخ مورد تصدیق قرار گرفت، صورت پذیرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از نرم‌افزار آماری SmartPLS3 استفاده شده است. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد نابرابری اقتصادی-اجتماعی و سرمایه فرهنگی دانشجویان بر موفقیت تحصیلی آن‌ها تأثیر مثبت و معناداری دارد، همچنین نابرابری اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان با نقش میانجی سرمایه فرهنگی تأثیر دارد. نتایج پژوهش بیانگر آن است که سرمایه فرهنگی می‌تواند نقش تقویت‌کننده در کاهش اثرات منفی نابرابری اقتصادی-اجتماعی ایفا کند و توجه به آن در سیاست‌گذاری آموزشی، ارتقای عدالت تحصیلی و کاهش شکاف‌های اجتماعی ضروری است. همچنین تقویت توان فرهنگی دانشجویان، راهکاری پایدار برای بهبود موفقیت تحصیلی در شرایط نابرابری است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۳/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵

کلید واژه‌ها:

نابرابری اقتصادی اجتماعی،
موفقیت تحصیلی دانشجویان،
سرمایه فرهنگی،
محیط‌های آموزشی

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): رئیس، سید موسی. (۱۴۰۲). اثر نابرابری اقتصادی اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان با نقش میانجی سرمایه فرهنگی. فصلنامه مدیریت و چشم‌انداز آموزش. ۵(۲). ۱۹۵-۲۱۳.

	https://doi.org/10.22034/jmep.2025.344750.1121	ناشر: انجمن مدیریت کسب و کار ایران
		نویسنده مسئول: سید موسی رئیس
	Creative Commons: CC BY 4.0	ایمیل: smraeisi@tvu.ac.ir

مقدمه

در عصر حاضر، آموزش عالی به عنوان موتور محرک توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نقش تعیین کننده ای در شکل گیری سرمایه انسانی و ارتقای توان رقابتی کشورها ایفا می کند. موفقیت تحصیلی دانشجویان، یکی از شاخص های کلیدی ارزیابی عملکرد نظام های آموزشی، نه تنها بیانگر کیفیت فرایندهای آموزشی و تربیتی دانشگاه ها، بلکه پیش بینی کننده ظرفیت نوآوری، کارآفرینی و مشارکت مؤثر در عرصه های ملی و بین المللی است (Talebi Khansari, 2021). افزایش شتاب تغییرات فناوری و اقتصادی، همراه با تنوع نیازهای تخصصی، موجب شده توجه به عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی، بیش از گذشته به کانون توجه سیاست گذاران، برنامه ریزان دانشگاهی و پژوهشگران حوزه آموزش عالی تبدیل شود (Osman et al., 2021).

یکی از مهم ترین این عوامل، نابرابری اقتصادی-اجتماعی است که ریشه در تفاوت های درآمدی خانوارها، سطح تحصیلات والدین، جایگاه شغلی آنان، محل سکونت و دسترسی به امکانات فرهنگی و آموزشی دارد. این نابرابری ها با ایجاد شکاف فرصت ها، مسیر پیشرفت تحصیلی دانشجویان را تحت تأثیر قرار می دهند. دانشجویانی که از طبقات اقتصادی-اجتماعی پایین برخاسته اند، بیشتر با محدودیت های ساختاری در دستیابی به منابع علمی، تجهیزات فناوری آموزشی، کلاس های تقویتی و شبکه های ارتباطی علمی مواجه هستند و این محدودیت ها به طور مستقیم ظرفیت یادگیری و رقابت آموزشی آنان را کاهش می دهد (Bozkurt et al., 2021).

نظریه بازتولید فرهنگی پیر بردیو، چارچوبی جامع برای تبیین چگونگی انتقال و تداوم این نابرابری ها ارائه می کند. بر اساس این نظریه، علاوه بر سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی که شامل مجموعه ای از مهارت ها، دانش ها، آداب، نگرش ها و دسترسی به منابع فکری و هنری است، نقش مهمی در موفقیت تحصیلی ایفا می کند. سرمایه فرهنگی در سه شکل تجسم یافته (عادات و مهارت های ذهنی و جسمی)، عینیت یافته (دارایی های فرهنگی نظیر کتاب، آثار هنری و ابزار آموزشی) و نهادینه شده (مدارک و گواهی های علمی) خود را نشان می دهد و توان بهره گیری مؤثر از فرصت های آموزشی را افزایش می دهد (Blideh et al., 2014). اهمیت سرمایه فرهنگی در این است که نه تنها به عنوان یک منبع مستقل اثرگذار بر موفقیت تحصیلی عمل می کند، بلکه می تواند نقش میانجی در رابطه بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی و عملکرد تحصیلی داشته باشد. به بیان دیگر، سطح و کیفیت سرمایه فرهنگی دانشجویان می تواند شدت یا ضعف اثرات نابرابری اقتصادی-اجتماعی را بر موفقیت تحصیلی تعیین کند. بر اساس شواهد موجود، حتی دانشجویانی که از نظر اقتصادی در موقعیت نامطلوب قرار دارند، با برخورداری از سرمایه فرهنگی غنی می توانند شکاف های آموزشی را جبران کنند و از فرصت های علمی موجود بهره بیشتری ببرند (Radulović et al., 2020; Bodat et al., 2017).

مطالعات متعددی نشان داده اند که سرمایه فرهنگی، توانایی تعامل علمی مؤثر با استادان، استفاده از منابع معتبر، شرکت در فعالیت های فوق برنامه و درک عمیق تر محتوای درسی را افزایش می دهد. علاوه بر این، سرمایه فرهنگی موجب ارتقای اعتماد به نفس علمی، انگیزه درونی و مهارت های خودتنظیمی می شود که در نهایت بر موفقیت پابرجا و بلندمدت تحصیلی اثرگذار است (Bodovski et al., 2019). چنین نقشی، اهمیت سرمایه فرهنگی را به حوزه سیاست گذاری آموزشی و برنامه ریزی دانشگاهی پیوند می زند، زیرا ارتقای این سرمایه می تواند به کاهش شکاف های آموزشی ناشی از نابرابری اقتصادی-اجتماعی کمک کند (Al Barazi, 2021).

با توجه به این مبانی، ضرورت پرداختن به رابطه بین نابرابری اقتصادی-اجتماعی، سرمایه فرهنگی و موفقیت تحصیلی از دو منظر قابل تأکید است: نخست، شکاف مستمر در نتایج آموزشی بین گروه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی که می‌تواند به بازتولید چرخه‌های فقر و محدودیت فرصت‌ها منجر شود؛ دوم، ظرفیت بالقوه سرمایه فرهنگی برای کاهش اثرات منفی این نابرابری‌ها و ارتقای سطح کیفی آموزش عالی. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر نابرابری اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان و تحلیل نقش میانجی سرمایه فرهنگی انجام شده است تا بتواند شواهد علمی لازم را برای تدوین برنامه‌های مداخله‌ای و سیاست‌گذاری‌های آموزشی فراهم آورد. در پایان، پرسش اصلی که این مطالعه در پی پاسخ به آن است، به شرح زیر مطرح می‌گردد: آیا سرمایه فرهنگی می‌تواند نقش میانجی مؤثر در رابطه بین نابرابری اقتصادی-اجتماعی و موفقیت تحصیلی دانشجویان ایفا کند؟

مبانی نظری

نابرابری اقتصادی-اجتماعی

نابرابری اقتصادی-اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل ساختاری در جوامع معاصر، به تفاوت‌های پایدار در سطح درآمد، جایگاه شغلی، تحصیلات، و فرصت‌های دسترسی به منابع اجتماعی و فرهنگی اشاره دارد. این نابرابری غالباً ریشه در تاریخ اجتماعی، ساختار اقتصادی، و سیاست‌های توزیع منابع دارد و معمولاً از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. در جوامع سرمایه‌داری، این نابرابری‌ها در قالب طبقات اجتماعی تثبیت شده‌اند و افراد متعلق به طبقات پایین‌تر با موانع بیشتری در مسیر رشد و ترقی مواجه‌اند (Bozkurt et al, 2021). ادوارد وبر، جامعه‌شناس کلاسیک، نابرابری اقتصادی-اجتماعی را نتیجه تعامل سه عامل «منزلت اجتماعی»، «قدرت» و «طبقه اقتصادی» دانسته و تأکید کرده است که آموزش یکی از عرصه‌های اصلی بازتولید این ساختارهاست. بر اساس این دیدگاه، دانشجویانی که از خانواده‌های با طبقه اقتصادی-اجتماعی پایین می‌آیند، نه تنها به لحاظ منابع مالی دچار کمبود هستند بلکه شبکه ارتباطی محدودی دارند که فرصت‌های علمی و شغلی آنان را کاهش می‌دهد (Kosyakova, Bills, 2021).

تحقیقات داخلی و خارجی نشان می‌دهد که تفاوت در شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی بر عملکرد تحصیلی اثر مستقیم دارد. مثلاً مطالعه (Zhang et al, 2020) نشان داد که سطح درآمد خانواده و تحصیلات والدین از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های موفقیت تحصیلی هستند. در ایران، پژوهش‌هایی همچون (Akbarpour Zanglani et al, 2016) نیز حاکی از آن است که دانشجویان با وضعیت اقتصادی-اجتماعی پایین، در دسترسی به منابع الکترونیکی، کلاس‌های تقویتی و خدمات مشاوره علمی دچار محدودیت هستند. این شرایط در نهایت باعث کاهش کیفیت یادگیری و عملکرد آموزشی می‌شود. نابرابری اقتصادی-اجتماعی نه تنها بر رفتار یادگیری اثر می‌گذارد بلکه بر انگیزش، اعتمادبه‌نفس علمی، و حتی سطح سلامت روان دانشجویان نیز تأثیرگذار است. بنابراین در یک تحلیل جامع، این مفهوم باید به‌عنوان متغیر مستقل کلیدی مورد توجه قرار گیرد تا بتوان سیاست‌هایی طراحی کرد که اثرات منفی آن بر مسیر تحصیل را کاهش دهند (Al Barazi, 2021).

سرمایه فرهنگی

سرمایه فرهنگی از دیدگاه بوردیو، مجموعه‌ای از منابع نمادین و غیرمادی است که فرد در تعامل با محیط خانوادگی و اجتماعی کسب می‌کند و به واسطه آن موقعیت‌های آموزشی و اجتماعی خود را بهبود می‌بخشد. این سرمایه در رفتار، نگرش، مهارت‌ها و توانایی فرد برای فهم و بهره‌برداری از تولیدات فرهنگی و علمی ظاهر می‌شود. یکی از جنبه‌های مهم سرمایه فرهنگی، نقش آن در توانمند ساختن فرد برای استفاده بهینه از فرصت‌های آموزشی است؛ به گونه‌ای که فرد با سطح سرمایه فرهنگی بالا، حتی در شرایط اقتصادی محدود، می‌تواند عملکرد علمی قابل توجهی داشته باشد (Spink, Hubbard, 2021). سرمایه فرهنگی سه شکل اصلی دارد: تجسم یافته، عینیت یافته و نهادینه شده. شکل تجسم یافته شامل مهارت‌های زبانی، شیوه‌های یادگیری، آگاهی فرهنگی و گرایش‌های فکری است که از طریق تعامل روزمره در خانواده و جامعه به فرد منتقل می‌شود. شکل عینیت یافته در قالب دارایی‌های فرهنگی مانند کتاب‌ها، ابزارهای آموزشی، آثار هنری و دسترسی به رسانه‌های علمی نمایان می‌شود. شکل نهادینه شده سرمایه فرهنگی به مدارک و گواهی‌نامه‌های علمی و تخصصی اشاره دارد که به صورت رسمی از سوی نهادهای آموزشی اعطا می‌شود و در بازار کار و جامعه دارای ارزش است (Boros et al, 2021).

مطالعات نشان داده‌اند که سرمایه فرهنگی می‌تواند تفاوت‌های ناشی از وضعیت اقتصادی-اجتماعی را تا حدی تعدیل کند. برای مثال، (Osman et al., 2021) نشان داد که سرمایه فرهنگی بالا، حتی در میان دانش‌آموزان طبقات پایین، می‌تواند پیش‌بینی کننده موفقیت تحصیلی باشد. در ایران نیز پژوهش‌های نظیری این رابطه را تأیید کرده‌اند. اهمیت این مفهوم در پژوهش حاضر از آن جهت است که در نقش میانجی، بخشی از اثر نابرابری اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی را توضیح می‌دهد (Breinholt, Jæger, 2020).

موفقیت تحصیلی

موفقیت تحصیلی مفهومی چندبعدی است که فراتر از نمرات و معدل، کیفیت مشارکت علمی، توانایی‌های پژوهشی، و میزان بهره‌گیری از فرصت‌های یادگیری را شامل می‌شود. این موفقیت به میزان دستیابی فرد به اهداف آموزشی تعیین شده توسط نظام آموزشی اشاره دارد و نتیجه ترکیبی از عوامل فردی، اجتماعی و محیطی است (Almeida et al, 2021). نظریه‌های انگیزشی مانند نظریه خودتعیین‌گری بر نقش انگیزش درونی و خودمختاری یادگیرنده تأکید دارند؛ در حالی که نظریه یادگیری اجتماعی بر تعاملات بین فرد و محیط آموزشی اشاره می‌کند. ترکیب این دیدگاه‌ها نشان می‌دهد که موفقیت تحصیلی نمی‌تواند جدا از زمینه اجتماعی و فرهنگی فرد بررسی شود (Osman et al, 2021).

تحقیقات نشان داده است که موفقیت تحصیلی با شاخص‌هایی همچون دسترسی به منابع علمی، کیفیت آموزش، حمایت خانواده و شبکه‌های اجتماعی علمی مرتبط است. برای مثال، مطالعه OECD (2018) نشان داد که دانشجویان از طبقات اجتماعی بالاتر، معمولاً در پروژه‌های پژوهشی و فعالیت‌های علمی خارج از کلاس مشارکت بیشتری دارند. در ایران نیز یافته‌های بهینا (۱۴۰۱) نشان داد که ارتباط با استادان، عضویت در انجمن‌های علمی، و شرکت در کارگاه‌های تخصصی، همگی بر ارتقاء عملکرد تحصیلی تأثیر گذارند. در این پژوهش، موفقیت تحصیلی به عنوان متغیر وابسته تعریف می‌شود و

بررسی می‌شود که چگونه دو عامل کلیدی یعنی وضعیت اقتصادی-اجتماعی و سرمایه فرهنگی در شکل‌گیری آن نقش دارند.

ارتباط مفاهیم و نقش میانجی سرمایه فرهنگی

ارتباط بین نابرابری اقتصادی-اجتماعی، سرمایه فرهنگی و موفقیت تحصیلی یک رابطه پویا و چندمسیره است که می‌توان آن را در قالب مدل‌های میانجی‌گری بررسی کرد. خانواده‌های با وضعیت اقتصادی-اجتماعی بالا معمولاً منابع بیشتری برای ایجاد و تقویت سرمایه فرهنگی فرزندان خود فراهم می‌کنند، مانند ثبت‌نام در کلاس‌های هنری و علمی، سفرهای فرهنگی، دسترسی به کتابخانه‌ها و استفاده از فناوری‌های نوین یادگیری. این سرمایه فرهنگی سپس بر موفقیت تحصیلی اثر می‌گذارد، زیرا دانشجویان دارای سرمایه فرهنگی بالا دسترسی گسترده‌تر به دانش و شبکه‌های علمی دارند و جهت‌گیری آموزشی خود را بر مبنای اهداف بلندمدت تنظیم می‌کنند (Bozkurt et al, 2021).

مطالعات نشان می‌دهد که در شرایط اقتصادی پایین، سرمایه فرهنگی می‌تواند نقش جبران‌کننده داشته باشد و اثر منفی نابرابری را کاهش دهد؛ ولی در نبود این سرمایه، شکاف عملکرد علمی میان طبقات اجتماعی مختلف افزایش می‌یابد. مدل نظری بوردیو-پاسرون این رابطه را به‌طور دقیق توصیف می‌کند و بر فرآیند بازتولید فرهنگی به‌عنوان عامل اصلی استمرار نابرابری‌ها تأکید دارد (Hu, Wu, 2019). در پژوهش حاضر، این مدل برای آزمون فرضیه‌ها و بررسی مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم اثرات به کار گرفته می‌شود تا سهم واقعی سرمایه فرهنگی در تعدیل اثر نابرابری اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی آشکار شود.

پیشینه پژوهش

پژوهش (Al Barazi, 2021) یک مطالعه تجربی جامعه‌شناختی است که هدف آن بررسی سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی و ملیت دانشجویان در رابطه با پیشرفت تحصیلی در آموزش عالی است. با وجود این، تحقیقات کمی در امارات متحده عربی در رابطه با عوامل اجتماعی و فرهنگی که ممکن است بر پیشرفت تحصیلی تأثیر بگذارند، انجام شده است. این پایان‌نامه به بررسی رابطه بین ملیت و پیشرفت تحصیلی در کلاس‌های درس چندفرهنگی می‌پردازد. علاوه بر این، بر اساس پیر بوردیو و تحقیقات جامعه‌شناختی که پس از آن انجام شد، سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی در رابطه با پیشرفت تحصیلی بررسی می‌شوند. عادت‌واره که یک نهاد پویا است که بر تمایلات و سلیق شخصی تأثیر می‌گذارد و به نوبه خود تحت تأثیر میدان اجتماعی قرار می‌گیرد، به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. یافته‌های این مطالعه از یک رویکرد روش‌های ترکیبی حاصل شده است که شامل (۱) داده‌های نهادی، (۲) پرسشنامه‌های نظرسنجی و (۳) بحث‌های گروهی متمرکز است. یافته‌ها نشان می‌دهد که برخی از ملیت‌ها نمرات به‌طور قابل توجهی بالاتری نسبت به سایرین دارند. به عنوان مثال، دانش‌آموزان لبنانی و سوری بالاترین معدل را کسب کردند، در حالی که دانش‌آموزان اماراتی و سعودی پایین‌ترین نمرات داشتند.

(Atmaca, Aydın, 2020) به بررسی چگونگی بازتولید نابرابری اجتماعی ناشی از سرمایه فرهنگی و عادت‌واره که عمدتاً از خانواده در آموزش به ارث رسیده است، در بین افراد و آزمون نظریه بازتولید سرمایه فرهنگی بوردیو پرداخته

است. در این تحقیق از طرح موازی همگرا از روش‌های ترکیبی استفاده شد. این نظرسنجی در بین دانش‌آموزان مؤسسات آموزش متوسطه در مناطق بشیکتاش و سلطان‌بیلی در استانبول در سال‌های تحصیلی ۲۰۱۷-۲۰۱۸ انجام شد. بر این اساس، داده‌های کمی و کیفی از ۱۰۴۴ دانش‌آموز از ۱۸ مدرسه مختلف در هر دو منطقه جمع‌آوری شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل مکاتبات چندگانه استفاده شد. طبق نتایج تحقیق، تفاوت مهمی بین دانش‌آموزان با نمرات TEOG 480 و بالاتر و دانش‌آموزان با نمرات TEOG پایین‌تر در بشیکتاش به دلیل سرمایه فرهنگی وجود دارد. والدین دانش‌آموزانی که پیشرفت تحصیلی بالاتری دارند، سطوح بالایی از سرمایه فرهنگی دارند و این سرمایه را به پیشرفت تحصیلی فرزندانشان تبدیل می‌کنند. از سوی دیگر، مشاهده شد که هم دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی پایین‌تر و هم والدین آنها سرمایه فرهنگی پایین‌تری دارند. پیامدهای تحقیق و عمل: والدینی که سطوح بالایی از سرمایه فرهنگی و اقتصادی دارند، در یک حالت آگاهانه انتقادی، استراتژی‌های مختلفی را برای افزایش پیشرفت تحصیلی فرزندانشان، حفاظت از محیط زیست و کمک به آنها برای دستیابی به جایگاه‌های بالاتر در جامعه ایجاد می‌کنند. منبع این استراتژی‌ها، سرمایه فرهنگی والدین است.

(Breinholt, Jæger, 2020) به بررسی چگونگی تاثیر سرمایه فرهنگی بر عملکرد آموزشی پرداختند. در این مقاله، دو مکانیسم که از طریق آنها سرمایه فرهنگی ممکن است بر عملکرد آموزشی تأثیر بگذارد، آزمایش شد: (الف) معلمانی که سرمایه فرهنگی را به عنوان سیگنال‌های درخشش تحصیلی اشتباه تفسیر می‌کنند و (ب) سرمایه فرهنگی مهارت‌هایی را در کودکان پرورش می‌دهد که عملکرد آموزشی را افزایش می‌دهد. در این پژوهش داده‌های ECLS-K و ECLS-K:2011 از ایالات متحده تجزیه و تحلیل شدند و بر سه جنبه از سرمایه فرهنگی کودکان تمرکز گردید: مشارکت در هنرهای نمایشی، علاقه به خواندن و مشارکت در ورزش و باشگاه‌ها. نتایج نشان داد که (۱) هیچ یک از این جنبه‌های سرمایه فرهنگی که در این پژوهش مطالعه شد، بر ارزیابی معلمان از مهارت‌های تحصیلی کودکان تأثیر نمی‌گذارد. (۲) علاقه به خواندن تأثیر مثبت مستقیمی بر عملکرد آموزشی دارد. و (۳) تأثیر مستقیم علاقه به خواندن بر عملکرد آموزشی به زمینه مدرسه بستگی ندارد.

(Tan et al, 2019) به این پرسش پاسخ داد که چه نوع سرمایه فرهنگی در مقاطع مختلف تحصیلی برای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مفید است؟ نتایج فراتحلیلی از ۱۰۵ مطالعه منتشر شده از ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ نشان داد که نه متغیر سرمایه فرهنگی (به عنوان مثال، منابع آموزشی خانگی، آموزش مادر و پدر، انتظارات والدین، مشارکت فرهنگی، حمایت خانگی، مشارکت مدرسه) برای همه دانش‌آموزان مفید بوده است، در حالی که پنج متغیر سرمایه فرهنگی الگوی متفاوتی از رابطه با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را بسته به مقاطع تحصیلی نشان دادند. اول، در مقایسه با دانش‌آموزان مقاطع بالاتر، کودکان مهدکودکی بیشتر از آموزش والدین، تأکید تحصیلی والدین و مطالعه والدین-فرزند بهره‌مند شدند. دوم، در مقایسه با دانش‌آموزان کلاس اول تا ششم، دانش‌آموزان کلاس هفتم تا دوازدهم بیشتر از بحث‌های تحصیلی بهره‌مند شدند. سوم، در مقایسه با دانش‌آموزان کلاس اول تا ششم، هم دانش‌آموزان مهدکودک و هم دانش‌آموزان کلاس هفتم تا دوازدهم از مشارکت والدین در مدرسه بهره‌مند شدند. این نتایج شواهد قانع‌کننده‌ای ارائه می‌دهد که اگرچه برخی از اشکال سرمایه فرهنگی وجود دارد که همه دانش‌آموزان از آن بهره‌مند می‌شوند، اما اشکال دیگری نیز وجود دارد که ارتباط آنها با موفقیت دانش‌آموزان به مراحل تحصیلی آنها بستگی دارد.

(Akbarpour Zanglani et al, 2016) به بررسی سهم وضعیت اقتصادی- اجتماعی، سرمایه فرهنگی خانواده و ساختار اجتماعی آموزش در پیش‌بینی درگیری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان آموزش از دور و حضوری و تفاوت‌های موجود در این زمینه پرداختند. روش پژوهش همبستگی بود. آزمودنی‌ها نیز شامل ۷۰۰ دانشجوی کارشناسی در سال تحصیلی ۹۲-۹۳ بودند. یافته‌های تحقیق نشان داد که وضعیت اقتصادی- اجتماعی و سرمایه فرهنگی خانواده علیرغم اینکه در پیش‌بینی درگیری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی هر دو گروه از دانشجویان مؤثر بود با این حال بخش اعظم نتایج تربیتی دانشجویان آموزش از دور بیشتر با این متغیرها تبیین می‌شود. درارتباط با دانشجویان حضوری نیز علاوه بر نقش سرمایه فرهنگی، نویسندگان این مقاله شاهد حضور برجسته برخی ابعاد ساختار اجتماعی آموزش از جمله حمایت‌های تحصیلی اساتید و دانشجویان بر روی نتایج تحصیلی بودند. یافته دیگر این تحقیق وجود تفاوت‌های معنادار در بین دانشجویان آموزش از دور و حضوری در اغلب متغیرهای مورد بررسی و برتری دانشجویان اخیر بر دانشجویان آموزش از دور به جزء درگیری شناختی بود.

(Saei et al, 2015) به بررسی رابطه سرمایه فرهنگی خانواده، مدرسه و دانش آموز با موفقیت تحصیلی دانش آموزان دختر مراکز پیش دانشگاهی پرداختند. در این پژوهش علاوه بر مفهوم سرمایه فرهنگی خانواده دو متغیر جدید سرمایه فرهنگی دانش آموزی و سرمایه فرهنگی مدرسه ای نیز مطرح شده است. جامعه آماری شامل دانش آموزان دختر سال چهارم در سطح مناطق ۲۰ و ۶، تهران است. برای ارزیابی تجربی فرضیات، ۳۰۰ نفر از دانش آموزان دختر به عنوان نمونه انتخاب شده است. برای داوری در باب فرضیات، از روش تکنیک تحلیل رگرسیون بر مبنای داده های فازی استفاده شده است. نتایج پژوهشی نشان داد که سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه فرهنگی مدرسه ای رابطه معناداری با موفقیت تحصیلی دانش آموزان دارد و دانش آموزان طبقات پایین با بهره گیری از سرمایه فرهنگی به موفقیت تحصیلی دست یافته اند. همچنین سرمایه فرهنگی در حضور پایگاه اجتماعی- اقتصادی و نوع مدرسه تاثیر بیشتری بر موفقیت تحصیلی دانش آموزان دارد.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجرای پژوهش توصیفی- پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش متشکل از دانشجویان رشته جامعه شناسی دانشگاه تربیت مدرس تهران است که با توجه به تعداد این دانشجویان؛ نمونه ای به حجم ۲۱۷ نفر به روش تصادفی طبقه‌ای از این افراد انتخاب و پرسشنامه پژوهش میان آنها توزیع گردید. ابزار گردآوری داده‌های پژوهش پرسشنامه سرمایه فرهنگی بوردیو، پرسشنامه موفقیت تحصیلی ولز (۲۰۱۰) و پرسشنامه محقق ساخته نابرابری اجتماعی اقتصادی بوده است. در این پژوهش از مدلسازی معادلات ساختاری با کمک روش حداقل مربعات جزئی و نرم افزا PLS جهت بررسی آزمون فرضیات و صحت مدل استفاده شده است. PLS نگرشی مبتنی بر واریانس است که در مقایسه با تکنیک‌های مشابه معادلات ساختاری همچون لیزرل و ایمون به شروط کمتری نیاز دارد و مزیت اصلی آن این است که در مقایسه با مدلسازی با لیزرل به تعداد کمتری نمونه نیاز دارد.

یافته‌های پژوهش

مدلسازی در PLS در دو مرحله انجام می‌شود در اولین مرحله، مدل اندازه‌گیری باید از طریق تحلیل‌های پایایی و روایی بررسی گردد و در مرحله دوم مدل ساختاری به وسیله‌ی برآورد مسیر بین متغیرها و تعیین شاخص‌های برازش مدل تحلیل می‌شود.

مرحله اول: مدل اندازه‌گیری

آزمون مدل اندازه‌گیری مربوط به بررسی روایی و پایایی ابزارهای اندازه‌گیری است. برای ارزیابی روایی هم‌گرا از معیار AVE (میانگین واریانس استخراج شده) و CR (پایایی مرکب) استفاده شد که نتایج این معیار برای ۴ متغیر پژوهش در جدول ۱ نشان داده شده است. پایایی مرکب بالاتر از ۰,۷ و میانگین واریانس بالاتر از ۰,۵، دو شرط لازم برای اعتبار هم‌گرا و هم‌بستگی سازه‌هاست. همانطور که از جدول ۱ مشخص است تمام مقادیر پایایی مرکب بالاتر از ۰,۷ و مقادیر مربوط به میانگین واریانس بالاتر از ۰,۵ است و این مطلب موید آن است که روایی هم‌گرایی پرسش‌نامه حاضر در حد قابل قبولی است.

جهت بررسی پایایی پرسشنامه نیز روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. اگر مقدار آلفای کرونباخ از ۰,۷۰ بیشتر باشد، پایایی سوالات قابل قبول است. بمنظور محاسبه پایایی پرسشنامه، نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش‌آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های بدست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم افزار آماری SPSS برای هر کدام از متغیرهای مستقل و وابسته، پایایی محاسبه شد که به صورت جدول زیر می‌باشد. همانگونه که مشاهده می‌شود همه‌ی سوالات پرسشنامه از پایایی بالای ۰,۷۰ برخوردار هستند، که نشانگر درجه پایایی و قابلیت اعتماد بالای پرسشنامه است. با توجه به نتایج جدول ۱ می‌توان دید پایایی پرسشنامه تایید شده است. علاوه بر آلفای کرونباخ از پایایی شاخص نیز جهت بررسی پایایی پرسشنامه استفاده شده است. پایایی شاخص نیز با سنجش بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار هم‌بستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌گردد که اگر این مقدار برابر یا بیشتر از ۰,۳ شود موید این مطلب است که پایایی در مورد آن مدل اندازه‌گیری مورد قبول است. ولی اگر مقدار بار عاملی میان یک سوال و بعد مربوطه کمتر از ۰,۳ شود، می‌توان آن سوال را از مدل تجزیه و تحلیل‌های بعدی حذف کرد. همانطور که در شکل ۱ و ۲ مشاهده می‌شود، تمام مقادیر بارهای عاملی میان سازه‌ها و سوالات بیشتر از ۰,۳ است که هم‌بستگی بالایی را نشان می‌دهد.

جدول ۲. بررسی روایی و پایایی سوالات پرسشنامه

متغیرها	AVE	CR	آلفای کرونباخ
مولفه‌های سرمایه فرهنگی	۰,۶۴۸	۰,۸۴۶	۰,۷۳۳
مولفه‌های موفقیت تحصیلی	۰,۵۶۴	۰,۸۴۷	۰,۷۹۸
نابرابری اقتصادی اجتماعی	۰,۵۰۶	۰,۸۵۴	۰,۸۰۵

روایی واگرا

روایی واگرا سومین معیار سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری در روش PLS است. روایی واگرا به همبستگی پایین گویه‌های یک متغیر پنهان با سایر متغیرهای پنهان اشاره دارد. براساس روش پیشنهادی فورنل و لارکر (۱۹۸۱) روایی واگرا وقتی در سطح قابل قبول است که جذر AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر در مدل باشد. بر این اساس روایی واگرای قابل قبول یک مدل اندازه‌گیری حاکی از آن است که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارد تا با سازه‌های دیگر. در روش PLS، این امر به وسیله یک ماتریس صورت می‌گیرد که خانه‌های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و قطر اصلی ماتریس جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است. ماتریس روایی واگرا در جدول ۲ ارائه شده است. همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می‌کنید، جذر AVE که برای هر سازه گزارش شده است (قطر اصلی) از همبستگی آن با سایر سازه‌های مدل بیشتر است که این موضوع بیانگر روایی واگرای قابل قبول برای مدل‌های اندازه‌گیری است. پس از اطمینان از مدل‌های اندازه‌گیری از طریق آزمون پایایی، روایی همگرا و روایی واگرا، می‌توان نتایج حاصل از مدل بیرونی را ارائه کرد.

جدول ۳. ماتریس سنجش روایی واگرا

مولفه های سرمایه فرهنگی	مولفه های موفقیت تحصیلی	نابرابری اقتصادی اجتماعی
۰,۸۰۵		
	۰,۷۰۴	
		۰,۷۳۸
مولفه های سرمایه فرهنگی	۰,۶۹۵	
مولفه های موفقیت تحصیلی		۰,۶۲۱
نابرابری اقتصادی اجتماعی	۰,۶۱۹	

بررسی نیکویی برازش مدل

جدول ۴. شاخص‌های نیکویی برازش بدست آمده

ابعاد	R ² شاخص	Q ² شاخص	GOF
مولفه های سرمایه فرهنگی	۰,۳۸۳	۰,۴۴	
مولفه های موفقیت تحصیلی	۰,۵۴۲	۰,۴۲	۰,۷۳۳
نابرابری اقتصادی اجتماعی	----	۰,۳۹	

ضریب تعیین نشان از تاثیر متغیر برون‌زا بر متغیر درون‌زا دارد. این معیار قابلیت کاهش خطاها در مدل اندازه‌گیری و افزایش واریانس بین سازه و شاخص‌ها را دارد و صرفاً در PLS کنترل می‌شود. سه مقدار ۰,۱۰، ۰,۲۲ و ۰,۵۷ به عنوان

مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای شدت رابطه شده‌اند که با توجه به مقدار ضریب تعیین بدست آمده از جدول ۴، مقدار ضریب تعیین متغیرهای دورن‌زا در حد قابل قبولی است.

کیفیت مدل ساختاری توسط شاخص قدرت پیش‌بینی (Q^2) محاسبه می‌گردد. هدف این شاخص بررسی توانایی مدل ساختاری در پیش‌بینی به روش چشم پوشی می‌باشد که براساس این ملاک مدل باید نشان‌گرهای متغیرهای مکنون درون‌زا انعکاسی را پیش‌بینی کند. درمورد شدت قدرت پیش‌بینی مدل سه مقدار ۰,۰۲، ۰,۱۵ و ۰,۳۵ را بعنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی تعیین نموده‌اند که با توجه به میزان بدست آمده برای تمامی متغیرهای جدول فوق این میزان قابل قبول است.

معیار نیکویی برازش (GOF) مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است که پس از بررسی بخش اندازه-گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش کلی را نیز کنترل نماید و سه مقدار ۰,۰۱ و ۰,۲۵ و ۰,۳۶ را بعنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی شدند؛ که با محاسبه‌ی مدل مقدار قوی برازش شد.

مرحله دوم: مدل ساختاری و آزمون فرضیات پاسخ به فرضیه‌های پژوهش

جدول ۵. بررسی نتایج فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌ها	ضریب مسیر استاندارد شده	آماره t	معناداری	رد یا تایید فرضیه
فرضیه ۱. نابرابری اقتصادی اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان تاثیر دارد.	۰,۳۰۹	۳,۶۰	۰,۰۰۰	رد فرض صفر
فرضیه ۲. سرمایه فرهنگی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان تاثیر دارد.	۰,۵۰۴	۷,۰۳	۰,۰۰۰	رد فرض صفر
فرضیه ۳. نابرابری اقتصادی اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان با نقش میانجی سرمایه فرهنگی تاثیر دارد.	۰,۴۸۵	۵,۱۳	۰,۰۰۰	رد فرض صفر

فرضیه اول، مبنی بر این که نابرابری اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان تأثیر دارد، با ضریب مسیر استاندارد شده ۰,۳۰۹ و آماره t برابر ۳,۶۰، نشان‌دهنده وجود یک رابطه مثبت و معنادار است. سطح معناداری ۰,۰۰۰ به‌طور کامل از رد فرض صفر و پذیرش فرضیه پژوهش حمایت می‌کند. به عبارت دیگر، هرچه میزان نابرابری اقتصادی-اجتماعی افزایش یابد، تغییرات قابل توجهی در موفقیت تحصیلی دانشجویان مشاهده می‌شود. این رابطه بیانگر آن است که شرایط اقتصادی-اجتماعی نامتوازن می‌تواند مسیر پیشرفت تحصیلات دانشگاهی را تحت تأثیر قرار دهد؛ البته جهت‌یابی مثبت ضریب نشان می‌دهد که در نمونه مورد مطالعه، تفاوت‌های اقتصادی-اجتماعی به همراه سایر عوامل

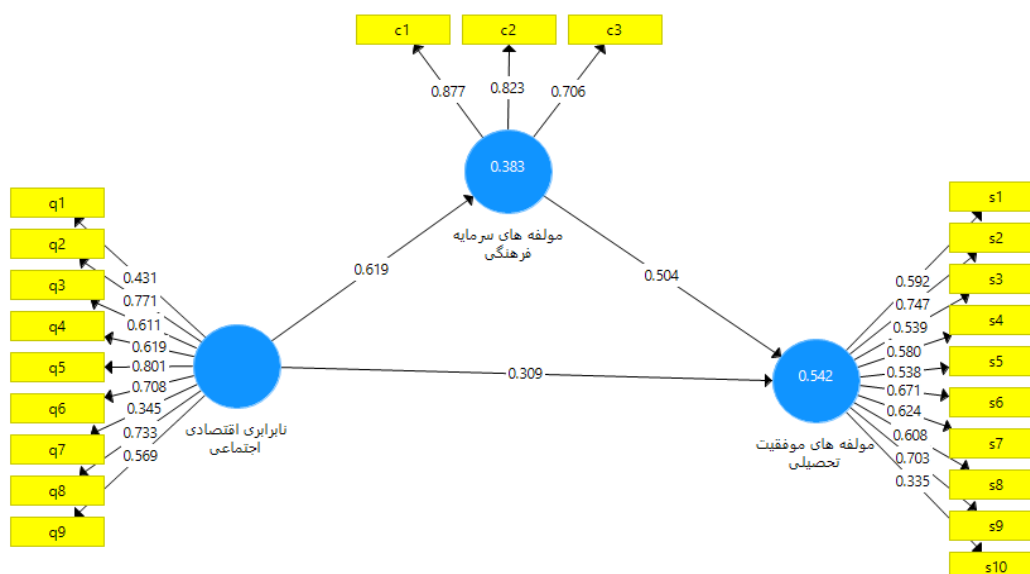
هم‌پیوند، رابطه‌ای مستقیم با سطح موفقیت تحصیلی داشته‌اند، که می‌تواند ناشی از اثر هم‌زمان متغیرهای واسطه‌ای مانند سرمایه فرهنگی باشد.

فرضیه دوم، که بیان می‌کند سرمایه فرهنگی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان تأثیر دارد، با ضریب مسیر استاندارد شده ۰,۵۰۴ و آماره t برابر ۷,۰۳، بیشترین شدت اثر مستقیم را در بین فرضیه‌ها نشان داده است. سطح معناداری ۰,۰۰۰ مؤید آن است که سرمایه فرهنگی نقش بسیار پررنگی در بهبود عملکرد تحصیلی دارد. این یافته هم‌راستا با نظریه بوردیو و مطالعات پیشین نشان می‌دهد که مهارت‌ها، دانش‌ها، نگرش‌ها و ابزارهای فرهنگی که دانشجویان در اختیار دارند، به‌طور مستقیم بر کیفیت یادگیری، توانایی مشارکت علمی، اعتمادبه‌نفس دانشگاهی و انگیزه درونی آن‌ها اثرگذار است و می‌تواند حتی محدودیت‌های ناشی از وضعیت اقتصادی نامطلوب را تا حد زیادی جبران کند.

فرضیه سوم، مبنی بر این که نابرابری اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان با نقش میانجی سرمایه فرهنگی اثر دارد، با ضریب مسیر استاندارد شده ۰,۴۸۵ و آماره t برابر ۵,۱۳، بیانگر وجود یک اثر غیرمستقیم قوی و معنادار است. سطح معناداری ۰,۰۰۰، فرض صفر را رد کرده و نشان می‌دهد سرمایه فرهنگی توانسته رابطه بین نابرابری اقتصادی-اجتماعی و موفقیت تحصیلی را تعدیل و میانجی‌گری کند. این بدان معناست که در شرایط نابرابری، اگر سرمایه فرهنگی دانشجویان غنی‌تر باشد، اثرات منفی محدودیت‌های اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت تحصیلی کاهش یافته و حتی می‌تواند به بهبود نتایج آموزشی منجر شود.

جمع‌بندی این نتایج حاکی از آن است که سرمایه فرهنگی نه تنها به صورت مستقیم بر موفقیت تحصیلی اثرگذار است، بلکه از طریق میانجی‌گری، رابطه بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی و عملکرد تحصیلی را شکل می‌دهد. شدت بالای ضریب اثر فرضیه دوم نشان می‌دهد تقویت سرمایه فرهنگی می‌تواند راهبرد اصلی برای ارتقای کیفیت و برابری آموزشی در شرایط نابرابری اقتصادی-اجتماعی باشد.

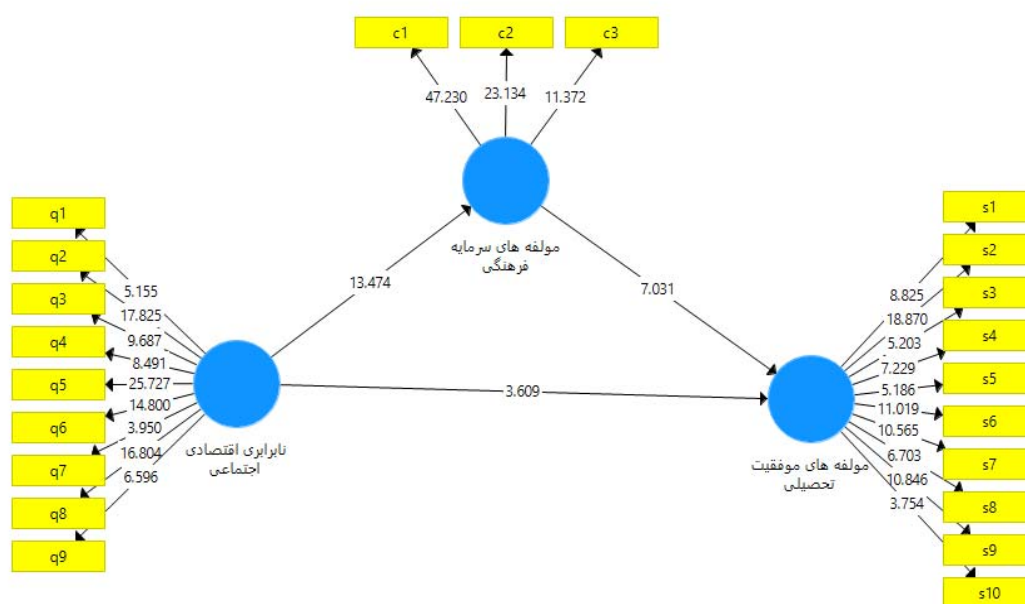
مدل تحلیل مسیر برای فرضیات پژوهش

شکل ۱. تحلیل عاملی تاییدی با حداقل مربعات جزئی

سنجش مدل ساختاری اعداد معناداری

اصلی ترین معیار برای سنجش رابطه میان سازه‌ها در مدل، اعداد معناداری t می‌باشد. در صورتی که مقدار این اعداد از $1/96$ بیشتر شود نشان از صحت رابطه میان سازه‌ها و در نتیجه تایید فرضیه‌های پژوهش در سطح ۹۵ درصد اطمینان است

شکل ۲: تحلیل عاملی تاییدی (آماره t -value)

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که نابرابری اقتصادی-اجتماعی اثر مستقیم و منفی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان رشته جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس دارد، در حالی که سرمایه فرهنگی اثر مثبت و قوی بر موفقیت تحصیلی داشته و علاوه بر آن به‌عنوان یک نقش میانجی توانسته بخش قابل توجهی از اثرات منفی نابرابری را تعدیل کند. ضریب مسیر بالای سرمایه فرهنگی (۰,۵۰۴) همراه با آماره t معنادار، جایگاه محوری این متغیر را در ساختار تحصیلی دانشجویان تأیید می‌کند و نقش میانجی آن با ضریب ۰,۴۸۵ نشان می‌دهد که حتی در شرایط اقتصادی-اجتماعی محدود، دانشجویانی که از سرمایه فرهنگی بالاتری برخوردارند، قادرند شکاف‌های آموزشی ناشی از نابرابری را کاهش داده و موفقیت تحصیلی خود را ارتقا بخشند. در تبیین نتایج فرضیه اول می‌توان گفت ضریب مسیر ۰,۳۰۹ و آماره t برابر ۳,۶۰ رابطه مثبت و معنادار میان نابرابری اقتصادی-اجتماعی و موفقیت تحصیلی را آشکار کرده است. این امر با مطالعات پیشین نظیر OECD (2018) و Bozkurt et al. (2021) همسو است که بیان می‌کنند تفاوت‌های درآمد، تحصیلات والدین، و دسترسی به منابع آموزشی، فرصت‌های یادگیری را به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد و دانشجویان طبقات پایین اقتصادی-اجتماعی معمولاً با محدودیت‌های جدی در دسترسی به امکانات علمی و مشارکت در فعالیت‌های دانشگاهی مواجه‌اند.

در تبیین نتایج فرضیه دوم، شدت اثر سرمایه فرهنگی با ضریب مسیر ۰,۵۰۴ و آماره t معنادار ۷,۰۳ بیشترین اثر مستقیم را در مدل پژوهش داشته است. این یافته با نتایج تحقیقات (Akbarpour Zanglani et al. (2016) و (Saei et al. (2015) مطابقت دارد که نشان داده‌اند سرمایه فرهنگی خانواده، از طریق فراهم‌سازی منابع علمی و فرهنگی، مشارکت در محیط‌های آموزشی و تقویت ارتباطات علمی، موجب ارتقای موفقیت تحصیلی می‌شود. سرمایه فرهنگی عملاً به‌عنوان یک عامل توسعه‌دهنده مهارت‌های پژوهشی، اعتمادبه‌نفس علمی و توانایی خودتنظیمی شناخته می‌شود که همه این عوامل در بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان مؤثرند.

در تبیین نتایج فرضیه سوم، ضریب مسیر ۰,۴۸۵ و آماره t برابر ۵,۱۳ وجود اثر غیرمستقیم قوی را تأیید کرده است، که مطابق با یافته‌های (Al Barazi (2021) و پژوهش‌های داخلی مشابه، سرمایه فرهنگی می‌تواند شدت اثر نابرابری اقتصادی-اجتماعی را بر موفقیت تحصیلی تعدیل کند. این نقش جبرانی سرمایه فرهنگی، از منظر نظریه بوردیو، به توانایی تبدیل منابع نمادین و فرهنگی به موفقیت اجتماعی و علمی برمی‌گردد و در بستر آموزش عالی ایران که تفاوت‌های آشکار میان طبقات اجتماعی در دسترسی به امکانات علمی وجود دارد، اهمیت دوچندانی پیدا می‌کند.

براساس این نتایج پیشنهاد می‌گردد نظام آموزشی و سیاست‌گذاران دانشگاهی رویکردی هدفمند برای کاهش نابرابری اقتصادی-اجتماعی و ارتقای سرمایه فرهنگی اتخاذ کنند؛ از جمله اجرای برنامه‌های حمایتی و بورسیه‌های مالی-فرهنگی برای دانشجویان گروه‌های اقتصادی ضعیف، توسعه فعالیت‌های فرهنگی و هنری دانشگاهی، ایجاد فرصت برابر برای مشارکت در پروژه‌های علمی، تقویت زیرساخت کتابخانه‌ها و دسترسی به منابع آموزشی معتبر، و برگزاری دوره‌های تخصصی تقویت‌کننده مهارت‌های پژوهشی و شبکه‌سازی علمی. همچنین ترکیب حمایت مالی با اقدامات فرهنگی و فراهم‌آوردن محیط‌های فرهنگی پویا مشابه الگوهای موفق بین‌المللی می‌تواند چرخه بازتولید نابرابری را کند ساخته و مسیر موفقیت تحصیلی دانشجویان را هموار کند.

Reference

- Akbarpour Zanglani, MBa, Zare, E, & Maleki. (2016). The relationship between the social structure of education, socio-economic status and family cultural capital with academic engagement and academic achievement of distance and face-to-face education students. *Quarterly Journal of Educational Psychology*, 12(40), 69-104. <https://doi.org/10.22054/jep.2016.5525> (in Persian)
- Al Barazi, R. (2021). Cultural Capital, Social Capital, and Nationality in Relation to Academic Achievement among University Students in the United Arab Emirates (Doctoral dissertation, University of Leicester).
- Almeida, D. J., Byrne, A. M., Smith, R. M., & Ruiz, S. (2021). How relevant is grit? The importance of social capital in first-generation college students' academic success. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 23(3), 539-559. <https://doi.org/10.1177/1521025119854688>
- Atmaca, T., & Aydın, A. (2020). Reproduction of social inequality in education by transferring cultural capital. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 778-797. <https://doi.org/10.33206/mjss.673924>
- Bodovski, K., Chykina, V., Khavenson, T. (2019). Do human and cultural capital lenses contribute to our understanding of academic success in Russia. *British Journal of sociology of Education*, 40(3), 393-409. DOI:10.1080/01425692.2018.1552844
- Blideh, M & Bagherianfar, M, (2014), The Effect of Cultural Capital on Students' Academic Success, International Congress of Religious Culture and Thought, Qom, <https://civilica.com/doc/301463> (in Persian)

- Breinholt, A., Jæger, M. M. (2020). How does cultural capital affect educational performance: Signals or skills?. *The British journal of sociology*, 71(1), 28-46. DOI: [10.1111/1468-4446.12711](https://doi.org/10.1111/1468-4446.12711)
- Boros, J., Bogdán, P., Durst, J. (2021). Accumulating Roma cultural capital: First-in-family graduates and the role of educational talent support programs in Hungary in mitigating the price of social mobility. *Szociológiai Szemle*, 31(3). DOI:[10.51624/SZOCSZEMLE.2021.3.4](https://doi.org/10.51624/SZOCSZEMLE.2021.3.4)
- Bozkurt, S., Çoban, Ö., Özdemir, M., Özdemir, N. (2021). How leadership, school culture, collective efficacy, academic self-efficacy, and socioeconomic status affect student achievement. *Education and Science*, 46(207), 465-482. DOI:[10.15390/EB.2021.9338](https://doi.org/10.15390/EB.2021.9338)
- Breinholt, A., & Jæger, M. M. (2020). How does cultural capital affect educational performance: Signals or skills?. *The British journal of sociology*, 71(1), 28-46. DOI: [10.1111/1468-4446.12711](https://doi.org/10.1111/1468-4446.12711)
- Bodat, Younes, and Marouf, Mohsen. (2017). The Effect of Cultural and Economic Capital on Social Distinction: With Emphasis on Luxury Car Ownership. *Social Welfare*, 17(65), 139-172. SID. <https://sid.ir/paper/56526/fa>. (in Persian)
- Hu, A., & Wu, X. (2019). Science or liberal arts? Cultural capital and college major choice in China. *The British Journal of Sociology*, 70(1), 190-213. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12342>
- Kosyakova, Y., Bills, D. B. (2021). Formal adult education and socioeconomic inequality: Second chances or Matthew Effects?. *Sociology Compass*, 15(9), e12920. <https://doi.org/10.1111/soc4.12920>
- Osman, A., Ydhag, C. C., Månsson, N. (2021). Recipe for educational success: a study of successful school performance of students from low social cultural background. *International Studies in Sociology of Education*, 30(4), 422-439. DOI:[10.1080/09620214.2020.1764379](https://doi.org/10.1080/09620214.2020.1764379)
- Radulović, M., Vesić, D., Malinić, D. (2020). Cultural capital and students' achievement: the mediating role of self-efficacy. *Sociologija*, 62(2), 255-268. DOI:[10.2298/SOC2002255R](https://doi.org/10.2298/SOC2002255R)
- Saei A, Fathima F, Rezaei M. (2015). Studying the relationship between family, school and student cultural capital and academic success of female students in pre-university centers. <https://doi.org/10.22054/qjss.2015.1740> (In Persian).
- Spink, V., & Hubbard, M. (2021). Home and away: building cultural capital to encourage progression to higher education. 92q3v.
- Tan, C. Y., Peng, B., Lyu, M. (2019). What types of cultural capital benefit students' academic achievement at different educational stages? Interrogating the meta-analytic evidence. *Educational Research Review*, 28, 100289. DOI:[10.1016/j.edurev.2019.100289](https://doi.org/10.1016/j.edurev.2019.100289)
- Talebi Khansari, L. (2021). Presenting a structural model of analyzing the relationship between family communication patterns and achievement motivation with emphasis on the mediating role of students' academic adjustment. *Management and Perspectives on Education*, 3(2), 151-173. <https://doi.org/10.22034/jmep.2021.302567.1065> (in Persian)
- Zhang, F., Jiang, Y., Ming, H., Ren, Y., Wang, L., & Huang, S. (2020). Family socio-economic status and children's academic achievement: The different roles of parental academic involvement and subjective social mobility. *British Journal of Educational Psychology*, 90(3), 561-579. <https://doi.org/10.1111/bjep.12374>